

DOI 10.70286/ISU-18.03.2026.031

РОЗВИТОК ПАМ'ЯТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕНОВОГО РОЗВИТКУ В ПРОЦЕСІ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВОЇ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА

Котловий Сергій

кандидат педагогічних наук, доцент

Кафедра соціальних технологій

Білявська Олена

здобувачка вищої освіти магістерського рівня

ОП «Спеціальна освіта. Логопедія»

Житомирський державний університет

імені Івана Франка, Україна

Розвиток пам'яті молодших школярів із порушеннями мовленнєвого розвитку є важливою складовою корекційно-розвиткової роботи вчителя-логопеда [6; 14]. У сучасній спеціальній педагогіці проблема взаємозв'язку мовлення та когнітивних процесів, зокрема пам'яті, привертає значну увагу дослідників [4; 9]. Пам'ять виступає базовим психічним процесом, який забезпечує засвоєння навчального матеріалу, формування мовленнєвих навичок та розвиток мислення [4]. Для дітей молодшого шкільного віку із порушеннями мовленнєвого розвитку характерні певні особливості функціонування пам'яті, що проявляються у зниженому обсязі запам'ятовування, труднощах у відтворенні вербального матеріалу та недостатній довільності мнемічної діяльності [13].

Порушення мовлення часто супроводжуються недорозвиненням різних видів пам'яті, зокрема слухової, словесно-логічної та оперативної [7; 8]. Це ускладнює процес сприймання, збереження та відтворення мовленнєвої інформації [9]. Молодші школярі з порушеннями мовлення нерідко мають

труднощі із запам'ятовуванням нових слів, інструкцій учителя, навчальних текстів та послідовності дій [6]. Такі особливості негативно впливають на успішність навчальної діяльності та соціальну адаптацію дитини в освітньому середовищі [3; 15].

Корекційно-розвиткова робота вчителя-логопеда спрямована не лише на формування правильної звуковимови чи розвиток лексико-граматичної сторони мовлення, а й на активізацію пізнавальних процесів, серед яких пам'ять займає важливе місце [6]. У процесі логопедичної роботи особлива увага приділяється формуванню довільної пам'яті, розвитку вміння свідомо запам'ятовувати та відтворювати мовленнєву інформацію [8]. Це досягається шляхом використання спеціально підібраних вправ, ігор та дидактичних матеріалів [14].

Важливою умовою розвитку пам'яті молодших школярів є поєднання мовленнєвих і мнемічних завдань [5; 10]. У логопедичній практиці широко застосовуються вправи на повторення слів, словосполучень, речень та коротких текстів [6]. Такі завдання сприяють тренуванню слухової пам'яті та одночасно формують мовленнєві навички [1]. Ефективними є також вправи на запам'ятовування послідовності предметів, картинок або подій, що розвивають зорову пам'ять і логічне мислення [13].

Особливе місце у корекційно-розвитковій роботі займають мнемотехніки, які допомагають дітям опанувати прийоми ефективного запам'ятовування [10]. До таких прийомів належать використання асоціацій, опорних схем, мнемотаблиць, символів та малюнків [2]. Мнемотехнічні засоби дозволяють дітям легше запам'ятовувати мовленнєвий матеріал, структурувати інформацію та відтворювати її у потрібній послідовності [1]. Використання мнемотаблиць під час роботи з текстом сприяє розвитку словесно-логічної пам'яті та формує навички зв'язного мовлення [2].

Ігрові методи також відіграють важливу роль у розвитку пам'яті молодших школярів із порушеннями мовлення [5]. Через гру діти легше сприймають навчальний матеріал, проявляють більшу активність та зацікавленість у виконанні завдань [10]. Логопед може використовувати дидактичні ігри на запам'ятовування слів, розвиток слухової уваги, відтворення послідовності звуків або складів [14]. Такі ігри сприяють формуванню довільної пам'яті та підвищують ефективність корекційного процесу [7].

У процесі корекційної роботи важливо враховувати індивідуальні особливості кожної дитини [12]. Молодші школярі відрізняються рівнем розвитку пам'яті, темпом засвоєння матеріалу та характером мовленнєвих порушень [13]. Тому логопед повинен добирати завдання відповідно до можливостей дитини, поступово ускладнюючи їх [6]. Систематичність і послідовність виконання вправ є необхідною умовою досягнення позитивних результатів [11].

Важливим напрямом роботи є розвиток різних видів пам'яті: зорової, слухової, рухової та словесно-логічної [4; 8]. Комплексний підхід дозволяє активізувати різні аналізатори та підвищити ефективність запам'ятовування [11]. Наприклад, поєднання слухового сприймання слова із його зоровим

зображенням або руховою дією сприяє кращому засвоєнню інформації [1]. Такі вправи стимулюють міжаналізаторні зв'язки та сприяють загальному когнітивному розвитку дитини [9].

Значну роль у розвитку пам'яті відіграє організація навчального середовища [3]. Використання наочності, карток, схем, таблиць та інтерактивних матеріалів допомагає зробити процес навчання більш доступним і зрозумілим для дітей [5]. Важливо також формувати у молодших школярів елементарні прийоми самостійного запам'ятовування, такі як повторення, групування матеріалу або складання простих планів [11].

Співпраця вчителя-логопеда з учителями початкових класів і батьками також має велике значення для розвитку пам'яті дитини [3; 15]. Узгодженість педагогічних впливів забезпечує системність корекційної роботи та сприяє закріпленню набутих навичок у повсякденній діяльності [12]. Батьки можуть виконувати з дітьми спеціальні вправи вдома, що підтримують розвиток пам'яті та мовлення [10].

Отже, розвиток пам'яті молодших школярів із порушеннями мовленнєвого розвитку є важливим напрямом корекційно-розвиткової роботи вчителя-логопеда [6]. Комплексне використання спеціальних методів, ігрових технологій, мнемотехнік та індивідуального підходу сприяє активізації мнемічних процесів і підвищує ефективність формування мовлення [7; 14]. Систематична робота у цьому напрямі допомагає покращити навчальні досягнення дітей, розвинути їхні когнітивні можливості та забезпечити успішну соціальну адаптацію [9; 15].

Список використаних джерел

1. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років: монографія. Київ: Слово, 2013. 374 с.
2. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови. Київ: Слово, 2015. 704 с.
3. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзивна освіта: від основ до практики. Київ: ТОВ «Атопол», 2016. 152 с.
4. Максименко С. Д. Загальна психологія: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 272 с.
5. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ: Грамота, 2018. 504 с.
6. Шеремет М. К. Логопедія: підручник для студентів спеціальної освіти. Київ: Слово, 2015. 672 с.
7. Шеремет М. К., Тарасун В. В. Основи логопедії. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. 376 с.
8. Тарасун В. В. Порушення мовленнєвого розвитку у дітей: навчальний посібник. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. 320 с.
9. Синьов В. М., Матвеева М. П., Хохліна О. П. Психологія дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Київ: Знання, 2014. 446 с.

10. Гавриш Н. В. Розвиток мовлення дітей дошкільного віку: навчально-методичний посібник. Київ: Слово, 2017. 368 с.
11. Колупаєва А. А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Київ: Видавнича група «АТОПОЛ», 2019. 274 с.
12. Бондар В. І. Спеціальна педагогіка: навчальний посібник. Київ: Либідь, 2017. 392 с.
13. Коваль Л. В. Психологія молодшого школяра: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2018. 256 с.
14. Мартиненко І. В. Логопедична робота з дітьми молодшого шкільного віку. Київ: Освіта України, 2020. 304 с.
15. Козяр М. М., Кравець Н. П. Інклюзивна освіта : навчальний посібник. Львів : Новий Світ–2000, 2021. 312 с.